

5. Gregory P. R. Comparative Economic Systems / P.R. Gregory, R.S. Stuart; 2-ed. – Boston ets.: Houghton Vifflin, 1985. – 345 p.
6. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє: до ефективніших суспільств. Доповідь Римському клубові / Б. Гаврилишин ; [пер. з англ.]. – К. : Основи, 1993. – 238 с.
7. Мочерний С. Економічна система : у 3 т. Т. 1 / С. Мочерний // Економічна енциклопедія : наукове видання ; редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
8. Юрьева Т. В. Социальная рыночная экономика : [учебник для вузов] / Т. В. Юрьева. – М. : Русская Деловая Литература, 1999. – 416 с.
9. Платова Е. Экономические системы и их трансформация / Е. Платова // Мировая экономика и международные отношения. – 1998. – № 7. – С. 30–40.
10. Гальчинський А. С. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти / А. С. Гальчинський. – К. : Либідь, 2006. – 312 с.
11. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер ; [пер. с англ.]. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2004. – 781 с.

Надійшла 22.08.2011

УДК 338.48

О. В. БАРТОШУК

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

ЕВОЛЮЦІЙНІ ПОГЛЯДИ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті систематизовані еволюційні погляди на розвиток туристичної діяльності. Визначені основні періоди та етапи розвитку туризму. Виявлені особливості та чинники розвитку туристичної діяльності в кожному з періодів.

In the article evolutionary views of the development of tourist activity were systematized. The basic periods and stages of development of tourism were defined. Peculiarities and factors of development of tourist activity in each period were revealed.

Ключові слова: туризм, туристична індустрія, періоди та етапи розвитку, тенденції, чинники розвитку, сталий розвиток туризму.

Вступ. Туристична галузь є однією з найбільш прибуткових галузей господарювання, яка в сучасних умовах постійно та динамічно розвивається, сприяючи розвитку економіки.

Вивчення першоджерел і наукової літератури показує, що туризм як наукове поняття має давню історію становлення й розвитку. Завжди існував і спостерігається зараз інтерес науковців до проблем туристичної діяльності, її історії та еволюції.

Вагомий внесок у наукові дослідження формування та розвитку туристичної діяльності внесли такі зарубіжні вчені, як І. Енджейчик [1], В.А. Кватальнов [2], А. Романов [2], В.Б. Сапрунова [3], М.В. Соколова [4], В. Фрейер [5] та інші. Історичні аспекти розвитку туризму висвітлено у працях таких вітчизняних вчених: Т.А. Дьорова [6], Л.П. Дяченко [7], Т.І. Ткаченко [8], В.К. Федорченко [6] та інших.

Еволюційні погляди на розвиток туристичної діяльності неоднозначні, характеризуються протиріччями, немає єдиної думки щодо визначення періодів історії туризму. Тому дослідження розвитку туристичної діяльності є досить актуальним.

Постановка завдання. Мета статті – систематизувати еволюційні погляди на розвиток туристичної діяльності, визначити основні періоди та етапи розвитку туризму, виявити особливості та чинники розвитку туристичної діяльності в кожному з періодів.

Результати. Сучасний туризм має глибокі історичні коріння. До періоду XVII ст. не можна застосовувати термін «туризм», а слід вести мову лише про історію подорожей та мандрівок. Термін «туризм» (від лат. *turnus* – рух по колу, крутити, повертати; від франц. *tour* – прогулянка, поїздка) з'явився лише в період XVII-XVIII ст.

Історія туризму неоднозначна і не має чітко окреслених історичних рубежів. В сучасній науковій літературі з проблем туризму можна знайти різні підходи до питання еволюції туризму та періодизації його історії.

Ретроспективний огляд літератури дозволяє виділити такі способи періодизації туристичної діяльності: 1) історична (збіг з основними історичними етапами (первіснообщинний, рабовласницький, середньовічний, новий, новітній) хронологія фактів і подій, пов'язаних із розвитком подорожей); 2) періодизація відповідно до основних етапів розвитку науки (класичний, новий, новітній) з уточненнями періодів наукових знань; 3) відповідно до технологічних революцій у промисловості, транспорті тощо; 4) у контексті розвитку основних суспільно-економічних формацій (первісне, рабовласницьке суспільство, феодалізм, капіталізм, соціалізм) та розвитку суспільства (традиційне суспільство, мінливе суспільство, суспільство, що швидко розвивається; суспільство масового споживання); 5) розвиток власне туристичної індустрії (передісторія туризму, елітарний туризм і зародження масового туризму, початок становлення масового туризму, масовий туризм).

На підставі порівняльного аналізу еволюційних поглядів на розвиток туристичної діяльності та існуючих періодизацій розвитку туризму (табл. 1) визначимо найбільш суттєві періоди розвитку туризму відповідно до стадій розвитку суспільства.

Таблиця 1

Періодизація розвитку туризму

Автори періодизації	Назва етапів розвитку туризму	Історичний період
В. Фрейср [5, с. 19–20]	Ранньоісторичний, елітарний туризм, становлення соціального туризму, масового туризму	з античних часів до 1850 р.; 1850–1914 рр.; 1914–1945 рр.; після 1945 р.
І. Енджейчик [1, с. 161]	Ранньоісторична фаза, початкова фаза, фаза розвитку (зростання), нова фаза (масового туризму)	до 1850 р.; з 1850 по 1914 р.; з 1914 по 1945 р.; після 1945 р.
В. Квартальнов, А. Романов [2, с. 106–109]	Просвітницький етап, підприємницький, організаційно-централізований етап, адміністративно – нормативний, перехідний	до 1890 р.; розвиток капіталізму; з 20-х до 60-х рр. XX ст.; 1970 – 1990 рр.; після 1990 р.
М.В. Соколова [4, с. 7–328]	Подорожі в стародавності, подорожі в епоху Середньовіччя, розвиток туризму в Новий час, туризм в XX в.	до XVIII ст.; XVIII ст.; XIX ст./перша половина XX ст.; після Другої світової війни
В.Б. Сапрунова [3, с. 8–17]	Передісторія туризму, елітарний туризм, зародження масового туризму, становлення масового туризму, масовий туризм	з античних часів до поч. XIX ст.; поч. XIX ст. – поч. XX ст.; поч. XX ст. – до другої світ. війни; після другої світової війни
В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова [6, с. 6–147]	Мандрівництво як праобраз туризму, початок організованого туризму, туризм міжвоєнного періоду, туризм повоєнних років, зоряний час радянського туризму, сучасний етап розвитку туризму	IX – XIX ст.; кінець XIX ст. – початок XX ст.; 1918–1939 рр.; 50–60 рр.; 70–80 рр.; 90-і роки – сучасний етап.

В основу періодизації туристичної діяльності покладемо такі критерії: техніко-економічні та соціальні передумови, основні особливості та фактори на кожному етапі розвитку туристичної діяльності. Залежно від зміни даних критеріїв еволюцію становлення туризму можна поділити на три основних періоди: доіндустріальну епоху, індустріальний та інформаційний (постіндустріальний) періоди розвитку туристичної діяльності, кожен з яких містить свої етапи (рис. 1).

Рис. 1. Основні періоди та етапи розвитку туристичної діяльності

Розглянемо особливості кожного з періодів еволюції туристичної діяльності. У першому періоді розвитку туристичної діяльності – доіндустріальна епоха розвитку, передісторія, початковий період – туризму в сучасному розумінні ще не було, можна казати про передтуризм, який не був окремою галуззю економіки, всеохоплюючим та масовим явищем в суспільстві, подорожі та мандрівництво носили яскраво виражений елітарний, вибірково-характер (табл. 2).

Таблиця 2

Особливості першого періоду розвитку туризму «Доіндустріальної епохи»

Основні тенденції розвитку	Чинники розвитку туризму	Види та характер подорожей
Період великих переселень народів, військових походів і завоювань	Суспільне розшарування населення, поява нової соціальної верстви – буржуазії	Торгівля, пізнавальні, розважальні, оздоровчі, спортивні, освітні цілі,
Центрами торгівлі й ремесел стали великі міста, які притягували до себе купців, послів та інших мандрівників	Розвиток економіки (збільшення міст, розвиток торгівлі, поява товарно-грошових відносин)	Паломництво, лікування, завоювання нових земель, укріплення державних кордонів тощо, військові походи, морські експедиції
Збільшення мобільності людських мас, міграції (епоха «Великого переселення народів»)	Розвиток культури та мистецтва, науки та дослідження оточуючого світу, релігій, фізичної культури та спорту	Значна складність і тривалість подорожі
Розширення світового географічного простору, Великі географічні відкриття	Політичні чинники (перерозподіл сфер впливу, міждержавна боротьба)	Стихийний і примусовий характер подорожі, системи в організації мандрівок не існує, передтуризм не має комерційної спрямованості
Швидкий культурний та економічний обмін між різними країнами та народами	Удосконалення транспортних засобів, будівництво доріг та створення інфраструктури гостинності для подорожуючих	

Найтриваліший хронологічно, перший період розвитку туристичної діяльності складається з чотирьох етапів: античної доби, Середньовіччя, епохи Відродження та Просвітництва.

У середні віки підсилюється релігійний фактор подорожей – поклоніння святиням християнства (Єрусалим і Рим) і мусульманства (Мекка). Паломництво до святих місць виконує функцію міжцивілізаційних контактів – між Заходом і Сходом, між християнством і мусульманством. Результатом хрестових походів (к. XI – XIII ст.) стали зміна світогляду людей, розширення загальних уявлень про навколишній світ, виникнення й зміцнення зв'язків зі Сходом, поживлення торгівлі, знайомство з досягненнями науки й культури арабського світу.

Нове забарвлення в розуміння подорожей вносить епоха Відродження, яка підсилює індивідуальний характер і освітню спрямованість поїздок. Значну роль у розвитку туризму відіграли великі географічні відкриття, подорожі мореплавців, освоєння континентів. Епоху великих географічних відкриттів поділяють на два періоди: іспано-португальський період (з кінця XV ст. до середини XVI ст.) та період російських і голландських відкриттів (з середини XVI ст. до середини XVII ст.)

В цей період розвитку туристичної діяльності туризм розвивався як індивідуальне за своїм характером явище, яке не мало особливого значення у суспільному житті. Наприкінці першого етапу в історії його розвитку намітилися широкомасштабні якісні зміни. Великі географічні відкриття, буржуазно-демократичні революції, промисловий переворот, розширення мотивації подорожей створили передумови для масового переміщення людей з одних континентів до інших, підготували ґрунт для подальшого розвитку туристичної діяльності.

В рамках другого – індустріального – періоду розвитку туристичної діяльності слід виділити три етапи: 1) поява організованого туризму (формування галузі туризму), 2) зародження масового туризму, 3) та масовий туризм.

Перший етап – формування галузі туризму (поява організованого туризму) — дуже важлива сторінка в розвитку туристичної діяльності. На думку багатьох дослідників [3, 4, 6], саме з XIX ст. починається історія туризму. Становлення й розвиток капіталістичних відносин у світі сприяли виникненню організованого туризму, який перетворився на своєрідну галузь людської діяльності, на базі якої й виникла туристична індустрія (табл. 3).

Таблиця 3

Особливості етапу «Поява організованого туризму»

Основні тенденції розвитку	Чинники розвитку туризму	Види та характер подорожей
Поява перших спеціалізованих туристичних організацій, створення туристичної інфраструктури	Промислова революція, прискорений розвиток продуктивних сил, поглиблення поділу праці	Пізнавальні, рекреаційні, оздоровчі, спортивні, релігійні, дачні, пригородницькі, круїзи, альпінізм
Подорож стала самоціллю, способом життя та проведення вільного часу	Розвиток капіталістичних відносин	
Виникнення якісно нових знань про туризм	Підвищення культурного рівня населення	Високоприбутковий характер
Формування туризму як окремого елітного виду відпочинку для заможних верств населення, підтримка туризму з боку держави, найбільш сильна у тоталітарних та авторитарних державах	Науково-технічний прогрес, бурхливий розвиток сучасних транспортних засобів (винахід пароплава, паровоза, поява автотранспорту, народження авіації)	Організований (переважно) і неорганізований характер
Створення нових туристичних центрів, курортів	Зростання добробуту населення внаслідок індустріалізації	Туризм замість елітного набуває масового характеру
Туристична діяльність стає професією – поява перших менеджерів туризму, екскурсоводів, гідів тощо	Збільшення вільного часу, уведені щорічні відпустки, активна урбанізація	

Одною з перших країн, в якій перемогла буржуазна революція й почав розвиватися капіталізм, була Англія. Саме тут і утворилися перші туристичні організації, що розвили свою діяльність спочатку усередині країни, а потім і за її межами. Великого англійського реформатора Томаса Кука справедливо вважають «батьком» туризму як сфери економічної діяльності [7], першим фахівцем у туристичній галузі. Першим пекидж-туром (комплекс туристичних послуг, який продається за єдиною ціною) була групова подорож, організована Т. Куком у 1841 році. Комплекс послуг для подорожуючих містив транспортне обслуговування (залізничний транспорт), харчування, екскурсію. Ця мандрівка виявила для багатьох підприємців новий перспективний та фінансово вигідний вид діяльності.

Діяльність Т. Кука мала вирішальне значення для становлення сучасної індустрії туризму як самостійної галузі економіки, особливим, характерним продуктом для якої став пекидж-тур. Багато технологічних нововведень, запроваджених Т. Куком, і сьогодні використовуються в організації туристичних подорожей. Т. Кук створив перше комерційне туристичне бюро, укладав угоди з транспортними компаніями, готелями та ресторанами, де туристам надавалися послуги, використовував путівники, дорожні чеки, екскурсійні, паломницькі та освітні тури. Т. Кук сприяв затвердженню інноваційних принципів і форм організації підприємницької діяльності в туризмі: уперше робота бюро подорожей будувалася на великих обсягах випуску туристичних продуктів і економії на масштабах виробництва.

На даному етапі зароджується туристичний бізнес, формується високоприбуткова галузь економіки, що отримала власну назву – туризм, особлива роль приділяється посередникам в особі туристичних фірм, оформлюється організаційна структура туристичного ринку, яка й сьогодні залишається основою світового туристичного бізнесу. З другої половини XIX ст. туризм стає виробником товару, що реалізується на ринку в формі послуг (матеріальних і нематеріальних), починається туризм у сучасному розумінні.

На другому етапі індустріального періоду розвитку туристичної діяльності – зародження масового туризму – туризм перетворюється на значне суспільне явище, доступне для більшості громадян розвинених країн (табл. 4).

Таблиця 4

Особливості етапу «Зародження масового туризму»

Основні тенденції розвитку	Чинники розвитку туризму	Види та характер подорожей
Активно функціонує та розвивається туристична індустрія	Зростання суспільного багатства й доходів населення	Подорожі з пропагандистськими цілями, патріотичними (націоналістичними) поглядами
Туризм стає ефективною, найрентабельнішою галуззю економіки багатьох країн	Встановлення обов'язкових оплачуваних відпусток, здійснення подорожей середнім класом, найманими працівниками	
Поява державних та міжнародних туристичних організацій, вихід туризму на державний та міжнародний рівні	Зростання мобільності населення, значне розширення географії подорожей, збільшення міжрегіональних контактів	Розважальні, пізнавальні, історичні, оздоровчі, спортивні, круїзи, внутрішній туризм (екскурсії, походи)
Туризм – один із чинників глобалізаційних процесів у світі	Удосконалення залізничного і автомобільного транспорту, авіації	Соціальний туризм
	Урбанізація; зміна пріоритетів в системі духовних цінностей	Масовий, груповий і організований

У першій половині XX ст., незважаючи на негативний вплив першої світової війни, економічну депресію 30-х рр., з'являється масовий туризм, формується потужна туристична індустрія, що позитивно позначається на соціально-економічній ситуації багатьох країн. На цьому етапі прискорюється процес індустріалізації туристичної галузі, дедалі більша кількість людей мала потреби в організованому, активному відпочинку та отримувала можливості для цього, оскільки життєвий рівень населення підвищився.

Бурхливий розвиток туризму у другій половині XX ст. на третьому етапі індустріального періоду – масового туризму – зумовлюється низкою чинників (табл. 5).

У другій половині XX століття відбулася справжня туристична революція, з'явився термін «індустрія туризму» – потужна індустрія зі своїми інститутами, продуктом, виробничим циклом, методами управління, інтегрована система галузей, виробництв і видів діяльності, об'єднаних загальною метою та програмою розвитку. Всі сегменти індустрії туризму тісно пов'язані між собою та взаємозалежні. Для цього етапу характерний диференційований туризм – різноманітність потреб і мотивації туристів, множинність вузькоспеціалізованих сегментів у туристичному попиті, розмаїтість запропонованих послуг і яскраво виражена спеціалізація туристичної пропозиції.

Отже, в результаті стійкої позитивної динаміки розвитку туризму, наприкінці XX століття туристична галузь стала однією з провідних у світовій економіці. Сучасний розвиток туризму неможливо представити відособленим, ізольованим, функціонуючим поза національною економікою.

Процес переходу від індустріальної ери до інформаційної епохи визначає сучасний стан та напрями розвитку туристичної діяльності в третьому тисячолітті. Зростання глобалізаційних та інтеграційних процесів обумовлює основні тенденції й чинники розвитку туристичної діяльності в третьому – інформаційному (постіндустріальному) періоді (табл. 6).

Таблиця 5

Особливості етапу «Масовий туризм»

Основні тенденції розвитку	Чинники розвитку туризму	Види та характер подорожей
Туризм – складний міжгалузевий народногосподарський комплекс, важлива частина міжнародних економічних зв'язків	Стабільна політична обстановка й тривалий мирний період, економічне зростання, зростання купівельної спроможності населення	Індивідуальні, екологічні, спортивні, ділові, релігійні й етнічні
Особливо інтенсивний і бурхливий розвиток туризму, його глобалізація	Підвищення попиту з боку верств населення з середніми й невисокими доходами	Пригодницький; екзотичний та екстремальний туризм
Збільшується обсяг продажів турфірм та число осіб, зайнятих в індустрії туризму, підсилюється інвестиційний аспект туризму	Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу (автомобільного транспорту, авіабудування, засобів комунікації, інформаційних технологій)	Інноваційні (круїзи на підводних човнах, тематичні парки, космічний туризм тощо)
Розквіт організаторської й посередницької діяльності в туризмі	Урбанізація, прагнення людей до перебування «на природі»	Масовий характер,
Укрупнення об'єднання турфірм, формування монополістичних структур на туристичному ринку	Збільшення мобільності населення, зміна характеру туристичних потреб, зростання рівня освіти й загальної культури	Організований туризм набуває транснаціональних властивостей
Розширення асортименту послуг, перехід від масового конвеєрного до масового диференційованого туризму	Розширення географії туристичних подорожей, спрощення прикордонного контролю та відміна візових режимів (Шенгенська зона)	

Таблиця 6

Особливості «Інформаційного (постіндустріального)» періоду розвитку туристичної діяльності

Основні тенденції розвитку	Чинники розвитку туризму
Прискорений розвиток туризму, який є важливим елементом економічної стратегії й вагомим чинником суспільного розвитку	Криза індустріального суспільства, формування основ постіндустріальної цивілізації
Туристична індустрія – глобальне явище за масовістю, формами і технологіями організації відпочинку	Широке розповсюдження приватного автотранспорту, поява дешевих авіаперевезень
Туризм – один з проявів способу життя суспільства у розвинених країнах світу	Посилення глобалізаційних процесів світової економіки, інформатизація суспільства
Туризм – сфера економіки, яка інтегрує та впливає практично на всі галузі	Інформаційна революція, кардинальні зміни в галузі науки, техніки, нові технології
Туристичний ринок формується на підставі нових законів, зміни характеру попиту в зв'язку з появою нових видів туристичних послуг	Екологізація мислення, усвідомлення людьми своєї єдності, взаємозалежності, відповідальності за долю всього людства
Світове співробітництво й інтеграція у сфері управління туризмом, регулювання розвитку туризму через міжнародні організації та форуми	Нові стандарти, форми людського спілкування, долаються бар'єри, які стоять на шляху інтеграції
Тотальний процес комп'ютеризації туристичних підприємств, створення віртуальних туристичних ринків	Зростання купівельної спроможності населення
Швидке й широке впровадження електронних технологій у туристичну ділову практику	Збільшення коштів, що інвестуються у розвиток туристичної діяльності
Виникають проблеми внаслідок глобалізації, негативний вплив на природне середовище	Визначальна роль знання
Сталий розвиток туризму	

У світовій практиці важко знайти ще один вид діяльності, який одночасно сприяє глобалізації господарства і розвитку регіонів, забезпечує зростання економіки. Зважаючи на проблеми, що виникають внаслідок глобалізації туристичної індустрії (екологічні проблеми, спалахи захворювань та епідемії, загроза терористичних актів), виникла необхідність комплексного вирішення сформованої ситуації на основі концепції сталого розвитку туризму («sustainable development») [8, с. 17].

Сталий розвиток туризму – це такий розвиток туризму, орієнтований на довгостроковий період, при якому досягається баланс у реалізації економічних, екологічних, соціальних і культурних цілей розвитку, враховуються інтереси всіх зацікавлених сторін на основі раціонального використання туристських ресурсів і всебічного партнерства. Ефективний розвиток сучасного туризму повинен відбуватись на фоні збалансованого існування трьох основних елементів людського розвитку – економіки (господарський розвиток), суспільства (ефективна життєздатність населення) і природи (оточуюче природне середовище) так, щоб не порушувалися цілісність й оптимальне співвідношення цих елементів. Отже, у сучасний період ми спостерігаємо початок епохи сталого розвитку туризму.

Висновки. 1. Туризм варто розглядати як потужний самостійний міжгалузевий господарський комплекс, динамічний за характером, що знаходить своє вираження у постійних змінах характеристик, безперервному розвитку, якісних удосконаленнях його видів та форм. В своєму історичному розвитку туристична діяльність постійно змінювалася, що було предметом дослідження науковців. Але немає єдиної думки щодо періодизації розвитку туристичної діяльності.

2. Узагальнення еволюційних поглядів вітчизняних і зарубіжних учених, що розглядали розвиток туристичної діяльності в історичному аспекті, дозволяє доповнити існуючу періодизацію та виділити три основні періоди розвитку туристичної діяльності: доіндустріальна епоха, індустріальний та інформаційний (постіндустріальний) періоди. До складу першого періоду розвитку туристичної діяльності входять чотири етапи: античної доби, Середньовіччя, епохи Відродження та Просвітництва. У складі другого

(індустріального) періоду розвитку туристичної діяльності виділяються три етапи: поява організованого туризму (формування галузі туризму), зародження масового туризму та масового туризму.

3. Подорожі, що здійснювались на першому етапі розвитку туристичної діяльності, не можна вважати туризмом у сучасному розумінні, так як цей вид діяльності розвивався як індивідуальне за своїм характером явище, яке не мало особливого значення у суспільному житті.

Характерною рисою другого етапу є виникнення організованого туризму, який перетворився на своєрідну галузь людської діяльності, на базі якої й виникла туристична індустрія. На цьому етапі закладаються основи сучасного туризму за своєю структурою, матеріальною базою, методами роботи. Особливо бурхливого розвитку туризм досяг у ХХ ст., став невід'ємною частиною життя і відпочинку людей.

Особливістю третього, постіндустріального періоду, є перехід до сталого розвитку туризму. У зв'язку з тим, що даний період тільки почався, в подальшому він потребує власної періодизації. Для вирішення актуальних проблем, що стоять перед сучасним туризмом у новому столітті, необхідним є продовження його дослідження та формування стратегії розвитку.

Література

1. Енджейчик И. Современный туристский бизнес. Экстратегии в управлении фирмой / Ирена Енджейчик ; [пер. с польск.]. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 320 с.
2. Квартальнов В. А. Международный туризм: политика развития / В. Квартальнов, А. Романов. – М. : Советский спорт, 1998. – 142 с.
3. Сапрунова В. Б. Туризм: эволюция, структура, маркетинг / Сапрунова В. Б. – М. : Ось-89, 1997. – 160 с.
4. Соколова М. В. История туризма / Соколова М. В. – М. : Мастерство, 2002. – 352 с.
5. Freyer W. Tourismus: Einführung in die Fremdenverkehrsökonomie / W. Freyer. – 6., überarb. und aktualisierte Aufl. – München/Wien : R. Oldenbourg Verlag, 1998. – 470 p.
6. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні / В. К. Федорченко, Т. А. Дьорова. – К. : Вища школа, 2002. – 195 с.
7. Дяченко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Дяченко Л. П. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
8. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : [монографія] / Т. І. Ткаченко. – [2-е вид., випр. та доп.]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.

Надійшла 13.08.2011

УДК 332.12

В. О. ГАБУРА

Луцький національний технічний університет

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті проведено аналіз нормативно-правових актів у сфері регіонального розвитку. Розглянуто роль окремих органів влади у підвищенні конкурентоспроможності регіонів. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення законодавчого забезпечення конкурентоспроможності регіонів України.

The analysis of normatively-legal acts in the field of regional development is analyzed. The role of separate organs of power in the increase of competitiveness of regions is considered. Suggestions forth in relation to the improvement of the legislative providing of regional competitiveness of Ukraine are offered.

Ключові слова: конкурентоспроможність регіону, законодавство.

Вступ. Провідне місце у процесі підвищення конкурентоспроможності регіонів належить органам центральної та місцевої влади, які реалізують свої функції через створення нормативно-правових актів, що в сукупності формують законодавство України. Законодавчі акти визначають функції та повноваження органів влади у сфері управління регіональною конкурентоспроможністю, їх взаємозв'язок та інструменти впливу на конкурентоспроможність регіонів.

Законодавче забезпечення є невід'ємним елементом забезпечення конкурентоспроможності регіонів, адже економічна система регіонів не може існувати без законодавчого поля, яке б регулювало відносини між суб'єктами господарювання та органами влади. Беручи до уваги недосконале та недостатньо розроблене законодавство України, особливо у сфері управління регіональним розвитком, вказана проблема є надзвичайно актуальною та потребує ретельного дослідження.

Дослідженням законодавчого забезпечення регіонального розвитку займалися М. Дацишин, В. Кецерман, Л. Л. Ковальська, В. В. Воротін, Т. Берегой, С. О. Біла, І. Студенніков, В. Ткаченко, О. І.